

https://doi.org/10.31516/2410-5325.067.09

УДК 784

А Гудаму, аспірант, кафедра теорії та історії музики, Харківська державна академія культури, м. Харків

heibaobao666@gmail.com

https://orcid.org/0000-0002-1337-7128

АКАДЕМІЧНЕ ВОКАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО КИТАЮ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ МУЗИКОЛОГІЇ

Розкрито провідні вектори музично-теоретичного дослідження китайського вокального мистецтва академічного напрямку на сучасному етапі. Зазначено, що активізація музикознавчого осягнення китайської вокальної музики зумовлена її інтеграцією у світовий художній простір та інтернаціоналізацією вокальної освіти. Виявлено, що сучасна музикологія зосереджена на питаннях специфіки вокального виконавства і фахової вокально-академічної освіти в Китаї, розкритті особливостей мистецького синтезу академічного й народного співу в музиці цієї країни, а також прогнозуванні шляхів розвитку національної репрезентації стилю *bel canto*.

Підкреслено скерованість на подолання в китайській вокальній царині методико-педагогічних і виконавсько-технічних проблем та виявлення особливостей виконавства видатних китайських співаків.

Ключові слова: *вокальне мистецтво Китаю, вокальне виконавство, традиція bel canto, академічний спів, професійна вокальна освіта.*

А Гудаму, аспірант, кафедра теории и истории музыки, Харьковская государственная академия культуры, г. Харьков

АКАДЕМИЧЕСКОЕ ВОКАЛЬНОЕ ИСКУССТВО КИТАЯ В КОНТЕКСТЕ СОВРЕМЕННОЙ МУЗЫКОЛОГИИ

Раскрыто ведущие направления музыкально-теоретического исследования китайского вокального искусства академического направления на современном этапе. Отмечено, что активизация музыковедческого постижения китайской вокальной музыки обусловлена ее интеграцией в мировое художественное пространство и интернационализацией вокального образования. Вывявлено, что современная музикология сосредоточена на вопросах специфичности вокального исполнительства и специального вокально-академического образования в Китае, аспектах раскрытия особенностей художественного синтеза академического и народного пения, а также прогнозирования путей развития национального *bel canto*. Подчеркнута направленность на преодоление в китайской вокальной сфере методико-педагогических и исполнительских проблем и выявление особенностей исполнительства выдающихся китайских певцов.

Ключевые слова: *вокальное искусство Китая, вокальное исполнительство, традиция bel canto, академическое пение, профессиональное музыкальное образование.*

A Hudamu, postgraduate student, Department of Theory and History of Music, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv

CHINESE ACADEMIC VOCAL ART IN THE CONTEXT OF MODERN MUSICOLOGY

The aim of this paper is to clarify the current state of musicological research of academic vocal art in China.

Research methodology. The author uses the logic and analytical method and system approaches to analyze current research on a wide range of issues regarding the specific nature of academic vocals in China.

Results. The analysis of modern intelligence on its specific character and history enables to distinguish the following leading lines of research: 1. revealing the features of professional vocal academic education — the importance of national traditions, aesthetic ideas of prominent figures of Chinese culture, ideological components; focus on the spiritual development of the singer's personality; systemic; the importance of influence of foreigners, in particular Russian, Soviet, performers and teachers; 2. understanding of performance issues related to the internationalization of vocal education, the specific features of the Chinese language, the distinction of intonation status in the musical thinking of East and West, the synthesis of academic and national singing, and the formation of Chinese folk-academic singing; 3. forecasting the ways of development of the *bel canto* national school and overcoming methodological and pedagogical and performing issues; 4. the coverage of a circle of performance receptions caused by the synthesis of folk and academic vocals; intensifying attention to the study of the peculiarities of the performance of prominent Chinese vocalists; 5. creating panoramas of outstanding Chinese *bel canto* figures.

Novelty of this paper is to identify the leading vectors of musicological research specificity and ways of development of Chinese academic vocal art in the systematic unity of performing and pedagogical and methodological aspects.

The practical significance is to complement and deepen the ideas on the features of Chinese vocal art, the ways of its development and interrelations with the world art in the context of modern culture.

Keywords: *China's vocal art, vocal performance, bel canto tradition, academic singing, professional music education.*

Постановка проблеми. Плюралістичність, як атрибутивна ознака культурного простору початку ХХІ ст., у межах наукової рефлексії віддзеркалюється в інтенсифікації досліджень взаємовпливу національних художніх культур та модифікування традиційних настанов за умов глобалізаційних впливів, зокрема до питань феноменології китайської вокальної школи як самостійного явища національного мистецтва, що увібрало традиції європейського стилю *bel canto* та набуло власних ознак.

Актуальність та важливість висвітлення цієї проблематики зумовлена активною інтеграцією китайського вокального мистецтва у світовий художній простір, а також потребою в осмисленні особливостей

співвідношення в ньому традиційного та новаційного начал, розкритті виконавських стилістик тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікації засвідчує наявність у сучасній музикології, зокрема українській, немало праць, присвячених історичному розвитку академічного вокалу в Китаї та його сутності. Проте невирішеними раніше частинами загальної проблеми є формування цілісного, системного музикологічного уявлення щодо специфіки китайського вокально-академічного мистецтва в синхронії та діахронії, в єдності методично-педагогічних, виконавських настанов та репертуарних орієнтирів. Зважаючи на це, узагальнення досвіду, накопиченого в означеній сфері, є важливим теоретичним та практичним завданням сучасної музикології.

Мета статті — висвітлити сучасний стан музично-теоретичного дослідження академічної вокально-виконавської практики в Китаї, що слугуватиме доповненню та поглибленню уявлень щодо особливостей китайського вокального мистецтва початку XXI ст., шляхів його розвитку та взаємозв'язків зі світовим мистецтвом. Це також становить підґрунтя для теоретичного осягнення й обґрунтування специфіки сучасного культурного простору, взаємовпливу національних культур, становлення та самореалізації нового універсального образу творчої особистості виконавця-вокаліста, його інтеграції в різні історичні, національні, стильові та культурні контексти за умов сучасного полілогу культур.

Виклад основного матеріалу дослідження. Чинниками уваги науковців до питань історії та специфіки китайського *bel canto* є глобальні зміни виконавських орієнтирів національного вокального мистецтва, яке за історико-культурних причин тривалий час поставало в замкненому «ореолі» національної унікальності китайської опери. Яскраві виступи китайських вокалістів на світових оперних сценах й численних фестивальних імпрезах, інтенсивність «освітньої міграції» за умов академічної мобільності та транскордонної освіти (Тарапата-Більченко, 2018, с. 63) в межах наукової рефлексії актуалізують та водночас проблематизують питання феноменології національного вокально-академічного мистецтва та його фундаментальної основи — фахової вокальної освіти.

Її специфіку науковці вбачають у декількох аспектах: 1) збереженні бази на ідеях Конфуція, естетичних поглядах Кан Ювея, Лян Цічао, сутнісних основ національної культури; 2) важливості ідеологічної (Ян Бо, 2016, с. 10–11), духовної складових (Яо Ямін, 2017, с. 174) та «розуміння значення мистецтва як засобу гармонізації людини та природи і соціуму» (Фань Чженьсюань, 2017, с. 130); 3) спрямованості на «самовдосконалення, виховання чесноти, нормативної поведінки» (Сяньюй

Хуан, 2012, с. 158), виховання «високих моральних та естетичних якостей» (Яо Ямін, 2017, с. 174); 4) системності — зв'язку вокально-технічного, вокально-виконавського, концертно-виконавського компонентів (Хань Кай, 2017, с. 16).

Висвітлюючи еволюцію китайської вокальної освіти (Ян Бо, 2016, с. 66–116), з самих джерел, що сягають XVI ст. до н.е. (Фань Чженьсюань, 2017, с. 125), дослідники пов'язують її особливості із синкретичним, обрядовим спрямуванням, пріоритетом сольного, унісонно-ансамблевого виконавства (Фань Чженьсюань, 2017, с. 125) та народної пісні (Чжау Лі, 2015, с. 304). Акцентуючи на важливості у формуванні національної школи *bel canto* та вокальної освіти проникнення академічної вокальної практики та загалом європейської музичної традиції з кінця XVIII ст. (Лі Мін, 2018, с. 159), діяльності іноземних, російських, радянських педагогів та виконавців, науковці доходять висновків щодо їхнього спадкоємного зв'язку з системою музичної освіти РПСР (Сун Яньїн, 2014, с. 71–73).

Увагу науковців також привертають проблеми сучасного китайського вокального мистецтва та системи фахової вокальної освіти за умов освітньої інтернаціоналізації, які актуалізують теоретичне узагальнення «конкретизації управлінських, психолого-педагогічних та дидактичних особливостей організації навчального процесу; а загалом — філософського осмислення викликів та стимулів розвитку вітчизняної музичної освіти в умовах інтернаціоналізації освітнього простору» (Тарапата-Більченко, 2018, с. 63).

Ментальні складнощі науковці вбачають у притаманному китайській музичній освіті пієтеті Вчителя, що детермінує у сфері мистецько-освітньої комунікації домінування принципу наслідування-копіювання та «імперативно-декларативного, авторитарного стилю» (Тарапата-Більченко, 2018, с. 66). Музикознавче осмислення цих ознак фахової освіти — запорука усунення певного дисонансу у творчій позиції вокалістів Китаю, зумовленого імпровізаційністю китайського народного співу, канонічністю традицій національної опери та сучасною свободою митця, його спрямованістю на максимальне самовираження творчої індивідуальності.

Суттєвим чинником ускладнення інтеграції китайської вокальної школи й освіти в сучасний художній простір дослідники вважають мовну специфіку та відмінність статусу інтонації в системах музичного мислення Сходу та Заходу. На думку науковців, наслідком суперечності «між тональною системою китайської мови та інтонаційною природою музики» (Тарапата-Більченко, 2018, с. 66) для китайських вокалістів є ментально та мовно зумовлені складнощі виразного інтонування,

які потенційно можуть спричинити загрозову орієнтацію на технічну досконалість (Тарапата-Більченко, 2018, с. 67).

Інтернаціоналізація музичної освіти в контексті наукової рефлексії зумовлює порівняльний аналіз світової та китайської музичної, зокрема вокальної, освіти (Ден Кайюань, 2018) та осмислення притаманних їм виконавських нюансів. Одним із головних та проблематичних завдань вокальної педагогіки Китаю науковці вважають «вироблення методики освоєння специфічного прийому “китайського бельканто”, основанийого на синтезі академічних і національних прийомів» (Ден Кайюань, 2018, с. 3). Водночас як чинники, що ускладнюють формування національних методико-педагогічних настанов, науковці позиціюють такі елементи національної фахової вокальної освіти, як закритість, орієнтованість передусім на підготовку соліста-вокаліста, домінування теоретичного компонента (Яо Ямін, 2017, с. 174-175), переважну орієнтацію на «народну манеру співу, для якої характерні піднята гортань і пронизливе головне звучання» (Яо Ямін, 2017, с. 175), що не відповідає принципам *bel canto*. Певні суперечності виникають у зв'язку з усталеною виконавською стилістикою національної опери — напружене звучання, перевага головного резонатора та затиснена гортань (Ян Бо, 2016, с. 28).

Науковці також цікавляться проблематичними питаннями в китайській версії *bel canto* сучасного «балансу» національних традицій та світових тенденцій, а також співвідношення академічного вокалу з народним співом та мистецтвом китайської опери (Ян Бо, 2016, с. 41-50). Констатуючи синтезуюче спрямування сучасного мистецтва *bel canto* в Китаї, дослідники відзначають його «сильні» сторони, зокрема «посилення інтонаційної виразності, яка сприяє відображенню характерів та ідей нової епохи» (Ганул, Ли Эр Юн, 2013), та «слабкі» — втрату традиційної манери співу, зменшення «уваги до точності інтонування слова, яке абсолютизується в традиційних манерах співу» (Ганул Н. Г., Ли Эр Юн, 2013).

Осмислюючи специфіку сучасного функціонування *bel canto* в художньому просторі Китаю, науковці доходять висновку про його модифікуючий вплив на народне вокальне мистецтво, що зумовлює формування особливого типу китайського народно-академічного співу. У ньому «під впливом європейської традиції бельканто були запроваджені змішані прийоми виконання, які відповідають сучасним естетичним поглядам і національним мовним особливостям» (Ли Эр Юн, 2018, с. 207).

Подальші шляхи розвитку репрезентації школи *bel canto* в китайській музиці науковці пов'язують з органічним синтезуванням національного та світового досвіду та вирішенням методично-педагогічних та виконавських проблем. Особливо значущими серед них дослідники вважають: 1) відпрацювання методики постановки голосних звуків

(через суттєві фонетичні нюанси китайської мови, зокрема наявність носових голосних, відсутність сполучень приголосних), забезпечення прикритої, заокругленої артикуляції голосних під час вокалізації; 2) адаптації принципів *bel canto* до фонетичної специфіки китайської мови; вдосконалення звуковедення *legato* та перекладів вербальних текстів європейськими мовами, які забезпечать точність збігу логіки мелосу та тонової логіки слів у виконанні саме китайськими вокалістами; 3) формування нової моделі сценічної поведінки на основі збереження національних традицій виконавства та сучасних світових новацій (Ян Бо, 2016, с. 33–64).

У полі уваги науковців перебувають і складнощі опанування китайськими вокалістами творів західноєвропейської традиції, детерміновані особливостями артикуляції китайської мови, стабільністю національних виконавських традицій, зокрема особливостями співацького дихання та формування художнього образу (Пан На, 2010, с. 89).

Актуальним напрямом дослідження китайської академічної школи є формування уявлень щодо її виконавських орієнтирів. Підкреслюючи значущість у них камерної творчості сучасних композиторів Китаю, дослідники пов'язують особливості її виконавської репрезентації з синтезом академічного народного співу (Ван Хонтао, 2016, с. 13; Хань Кай, 2017, с. 10). Їх конкретними проявами є, зокрема, такі виконавські прийоми: «а) введення спеціальних звуків (тонів), які доповнюють мелодичний малюнок, з метою надання співу особливого колориту та своєрідності; б) прикраснення мелодії (звукові комбінації у вигляді форшлагів, мордентів, об'єднання / розмежування звуків штрихами *legato* / *staccato*, а також вібрато та *glissando* на окремих звуках)» (Ван Хонтао, 2016, с. 13), а також поєднання аріозності та декламаційності, імпровізаційності та орнаменталізації мелодики (Хань Кай, 2017, с. 15).

У музикознавчому дослідженні китайської версії *bel canto* на сучасному етапі значущості набуває й «персональна» царина – останні розвідки демонструють спрямованість на створення масштабної панорами постатей китайського мистецтва академічного вокалу (Ян Бо, 2016, с. 120–151), висвітлення виконавської стилістики таких співаків, як Гуан Ян, Шень Ян, Лян Нін, Дільбер Юнус, Юнь Чень-Є, Ляо Чаньюн, У Біся, Чжен Цзін тощо в контексті специфіки сучасного вокального конкурсного руху (Сун Яньїн, 2018, с. 111–155).

Висновки. Динамізація музикознавчого осягнення феноменологічної специфіки стилю *bel canto* в його китайській репрезентації, резонуючи з активністю його репрезентації у світовому культурному просторі, виявляється у формуванні таких провідних дослідницьких спрямувань:

1. Висвітлення еволюції та особливостей фахової вокально-академічної освіти, які науковці пов'язують із: значущістю національних

традицій, естетичних ідей видатних діячів китайської культури, ідеологічної компоненти; спрямованістю на забезпечення духовного розвитку творчої особистості виконавця; системністю; важливістю впливу іноземних, зокрема російських, радянських виконавців та педагогів;

2. Осмислення історико-культурно, ментально зумовлених проблем виконавства, пов'язаних із інтернаціоналізацією вокальної освіти, специфікою китайської мови, відмінністю статусу інтонації в музичному мисленні Сходу та Заходу, синтезуванням прийомів академічного та національного виконавства (народного співу та мистецтва китайської опери), значущістю впливу на народне мистецтво вокалу та формуванням особливого типу китайського народно-академічного співу;

3. Прогнозування подальших шляхів розвитку національної школи *bel canto* та додання пов'язаних із ними вирішенням проблем методики та виконавства (артикуляції, звукодобування, звуковедення, формування нової моделі сценічної поведінки);

4. Висвітлення панорами виконавських прийомів, пов'язаних із характерним синтезом академічного та народного вокалу;

5. Висвітлення особливостей виконавства видатних співаків Китаю.

Перспективи подальших розвідок, на наш погляд, полягають у дослідженні особливостей синтезування принципів академічного та народного вокального виконавства в контексті китайської версії *bel canto*, зокрема у творах сучасних китайських композиторів.

Список посилань

- Ван Хонтао (2016). *Воплощение поэтического текста в камерной вокальной музыке китайских композиторов (на материале художественных песен на стихи старинных поэтов) (Автореферат диссертации ... кандидата искусствоведения: 17.00.02)*. Белорусская государственная академия музыки.
- Ганул, Н. Г., Ли Эр Юн (2013). Вокальная педагогика в Китае: пути взаимодействия национального и европейского. *Культура. Наука. Творчество: сб. науч. ст.*, 7, 214–218. *Белорусский государственный университет культуры и искусств*. Взято с <http://repository.buk.by/bitstream/handle/123456789/2120/VOKAL'NAYA%20PEDAGOGIKA%20V%20KITAЕ.pdf;jsessionid=1DBB67102CB68F7E02C1B1CDBD48F298?sequence/>
- Ден Кайюань (2018). *Камерно-вокальна мініатюра у творчості китайських композиторів 1980–90-х років: жанрова стилістика. (Дис. ... кандидата мистецтвознавства: 17.00.03)*. Харківський національний університет мистецтв ім. І. П. Котляревського.
- Лі Мін (2018). Рецепція європейського оперного мистецтва в китайській музичній культурі кінця XVIII — першої половини XX ст. *Культура України*, 61, 157–166.

- Ли Эр Юн (2018). Особенности претворения народных вокальных традиций в современном музыкальном искусстве Китая. *Научные труды Белорусской государственной академии музыки*, 43, 206–214.
- Пан На (2010). Європейська вокальна спадщина в педагогічній проєкції. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 7 (9), 83–90.
- Сун Яньин (2018). *Интеграция европейских традиций пения в вокальную школу Китая*. (Дис. ... кандидата искусствоведения: 17.00.03). Львовская национальная музыкальная академия им. Н. В. Лысенко. Взято с <http://conservatory.lviv.ua/wp-content/uploads/2016/03/dySSERTAcYja-sun-janyp.pdf>.
- Сун Яньин (2014). Музична освіта в Китайській Народній Республіці в другій половині ХХ ст. *Наукові збірки Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка*, 32, 72–80.
- Сяньюй Хуан (2012). Система музыкального образования в Китае. *Вестник СПбГУКИ*, 2 (11), 155–159. Взято с <https://cyberleninka.ru/article/n/sistema-muzykalnogo-obrazovaniya-v-kitae/viewer>.
- Тарапата-Більченко, Л. (2018). Вища музична освіта України: виклики та стимули китайської освітньої міграції. *Вища освіта України*, 4, 62–68.
- Фань Чженьсюань (2017). Основні тенденції розвитку музичної освіти Китаю: поєднання традицій та інновацій. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*, 48, 121–134.
- Хань Кай (2017). *Феномен камерного вокального виконавства у взаємодії української та китайської національних шкіл: історичний та теоретичний аспекти* (Автореф. дисертації ... кандидата мистецтвознавства: 17.00.03). Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка.
- Чжау Лі (2015). Гуманістичні основи підготовки майбутніх співаків з КНР в системі української музичної освіти. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*, 12, 302–309.
- Ян Бо (2016). *Динамика развития профессионального сольного пения в Китае: образование, педагогические и исполнительские принципы* (Дис. ... кандидата искусствоведения: 17.00.02). Нижегородская государственная академия музыки им. М. И. Глинки. Взято с <https://dlib.rsl.ru/01008780306>.
- Ю Ямін (2017). Вокально-педагогічна освіта Китаю та її значення для самоорганізації навчального простору китайських студентів. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*, 1 (87), 173–177.

References

- Wang Hongtao (2016). *The embodiment of poetic text in chamber vocal music by Chinese composers (based on material of Art Songs set to ancient poetry)*. Extended abstract of Candidate's thesis. Minsk. [in Russian].
- Ganul N. G., Li Jer Jun (2013). Vocal pedagogical in China: ways of interaction between national and European. *Cultura. Nauka. Tvorchestvo*, 7, 214–218. Retrieved from: <http://repository.buk.by/bitstream/handle/123456789/2120/>

- VOKAL'NAYA%20PEDAGOGIKA%20%20KITAE.pdf;jsessionid=1DBB67102CB68F7E02C1B1CDBD48F298?sequence=1. [in Russian].
- Deng Kaiyuan (2018). *Chamber-vocal miniature in the works of Chinese composers of the 1980s and 90s: Genre style*. Extended abstract of Candidate's thesis. Kharkiv. [in Ukrainian].
- Li Ming (2018). The reception of European opera art in Chinese music culture of the late 18th—early 20th century. *Cultura Ukrayiny*, 61, 157–166. [in Ukrainian].
- Li Jer Jun (2018). Features of the implementation of folk vocal traditions in contemporary music art in China. *Nauchnye trudy Belorusskoy gosudarstvennoy akademii muzyki*, 43, 206–214. [in Russian].
- Pan Na (2010). European vocal inheritance in the pedagogical projection. *Pedagogichni nauky: teoriya, istoriya, innovatziyni tehnologiyi*, 7 (9), 83–90. [in Ukrainian].
- Sung Yanying (2018). *Integration of European singing traditions into vocal school of China*. Candidate's thesis. Lviv: LNMA. Retrieved from <http://conservatory.lviv.ua/wp-content/uploads/2016/03/dyssertacyja-sun-janyyn.pdf>. [in Russian].
- Sung Yanying (2014). Musical education in Republic of China in the second half of 20th century. *Naukovi zbirky Lvivskoyi nationalnoyi muzychnoyi akademii imeni M. V. Lysenko*, 32, 72–80. [in Ukrainian].
- Xian Yu Huang (2012). System of musical education in China. *Vestnik SPbGUKI*, 2, 155–159. Retrieved from <https://cyberleninka.ru/article/n/sistema-muzykalnogo-obrazovaniya-v-kitae/viewer>. [in Russian].
- Tarapata-Bilchenko, L. (2018). Higher music education in Ukraine: challenges and incentives of Chinese educational migration. *Vyzha osvita Ukrayiny*, 4, 62–68. [in Ukrainian].
- Fan Zhenxuen (2017). The main trends in Chinese musical education in the 20th century: the combination of traditions and innovations. *Zasoby navchalnoyi ta naukovo-doslidnoyi roboty*, 48, 121–134. [in Ukrainian].
- Han Kai. *The phenomenon of chamber vocal performance in the interaction between Ukrainian and Chinese national schools: historical and theoretical aspects*. Candidate's thesis. Sumy: SSPU named after A. S. Makarenko. [in Ukrainian].
- Zhou Li (2015). Humanistic basis of teaching of future singers from China in Ukrainian musical education. *Problemy pidgotovky suchasnogo vchytela*, 12, 302–309. [in Ukrainian].
- Yan Bo (2016). *Dynamics of development of professional solo singing in China: education, pedagogical and performing principles*. Extended abstract of candidate's thesis. Nishniy Novgorod. [in Russian].
- Yaming Yao (2017). Vocal-pedagogical education in China and its meaning for self-organization of training space of Chinese students. *Visnyk Zhitomirskogo derzhavnogo universitetu imeni Ivana Franka. Pedagogichni nauky*, 1 (87), 173–177. [in Ukrainian].